

Sangharsh Ucch Jivan no Payo Chhe

સંઘર્ષ ઉચ્ચ જીવનનો પાયો છે

* Roshani Bharatbhai Patel

* MA, B.Ed, M.Ed, M.Phil

ABSTRACT

સફળતા, મંજિલ અને ઉત્તમ જીવનની પાછળ સંઘર્ષ છૂપાયેલો છે.

સારું અને ઉત્તમ જીવન જીવવા માટે હકારાત્મક વિચારો હોવા જરૂરી છે. જીવનમાં સફળતા, સુખ, શાંતિ અને સહકાર સંઘર્ષ સામે જીત મેળવીને જ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે આ કાર્ય થોડું અઘરું છે. પણ કરવા જેવું છે. જો એકવાર સંઘર્ષ શું છે ? તેનું શું મહત્વ છે ? તેને કઈ રીતે પાર કરી શકાય વગેરે વિશે સમજ પાકી થઈ જશે તો જીવનમાં કોઈ સમસ્યા રહેશે નહીં. એના વિશેની ચર્ચા આ પ્રસ્તુત લેખમાં કરવામાં આવી છે.

Keywords :

સારાંશ

સફળતા, મંજિલ અને ઉત્તમ જીવનની પાછળ સંઘર્ષ છૂપાયેલો છે.

સારું અને ઉત્તમ જીવન જીવવા માટે હકારાત્મક વિચારો હોવા જરૂરી છે. જીવનમાં સફળતા, સુખ, શાંતિ અને સહકાર સંઘર્ષ સામે જીત મેળવીને જ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે આ કાર્ય થોડું અઘરું છે. પણ કરવા જેવું છે. જો એકવાર સંઘર્ષ શું છે ? તેનું શું મહત્વ છે ? તેને કઈ રીતે પાર કરી શકાય વગેરે વિશે સમજ પાકી થઈ જશે તો જીવનમાં કોઈ સમસ્યા રહેશે નહીં. એના વિશેની ચર્ચા આ પ્રસ્તુત લેખમાં કરવામાં આવી છે.

હેતુ :

વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં બાળકની સંઘર્ષ ભ્રમતા થઈ છે. વિદ્યાર્થી, વ્યક્તિ સંઘર્ષથી ડરી આત્મ મહત્ત્વા જેવા ગુનો આચરે છે. આજે પ્રથમ નંબરે આવેલ વિદ્યાર્થીને પ્રથમ જાહેર નથી કરી શકતાં કે નબળા વિદ્યાર્થીને નાપાસ જાહેર નથી કરી શકતાં કારણ કે તે નિષ્ફળતાથી હતાશ થઈ નાસીપાસ થઈ જાય છે. સંઘર્ષ કરવા તૈયાર નથી. પ્રથમ નંબર ન લાવનાર વિદ્યાર્થી હતાશમાં સરી પડે છે. સંઘર્ષ કરવા સક્ષમ નથી. ખરેખર તો સંઘર્ષ જ ઉચ્ચ જીવનનો પાયો છે. એમ પણ કહી શકાય કે સંઘર્ષ ઉચ્ચ જીવનનો કડિયો છે. સૌ પ્રથમ આપણે સંઘર્ષ વિશે થોડી સમજ મેળવીએ....

સંઘર્ષ:સમજ :

માણસની ઈચ્છા હોય કે ના હોય, જીવનમાં પરિવર્તનશીલ પરિસ્થિતિઓ આવતી રહે છે. આજે ઉત્તર હોય તો કાલે ચઢાવ. બળવાન મનની વ્યક્તિ મોટી મુશ્કેલીઓને સ્વીકારીને આગળ વધે છે, જ્યારે નિર્બળ- મનવાળી વ્યક્તિ નાની સરખી મુશ્કેલીથી પણ હતાશ થઈ જાય છે.

સંસારમાં એવો કોઈ માણસ નથી જેને જીવનમાં ક્યારેય વિપત્તિઓ તથા મુશ્કેલીઓનો સામનો ન કરવો પડ્યો હોય. દિવસ અને રાત્રિની જેમ સુખ અને દુઃખનું કાળચક્ર સદાય ફરતું રહે છે. તેવી જ રીતે દુઃખ પછી સુખ પણ આવે છે.

યાદ રાખો કે વિપત્તિઓ માત્ર નબળા, કાયર અને આળસુઓને જ ડરાવે છે અને હરાવે છે. જે લોકો તેમની સામે સંઘર્ષ કરવા કમર કસીને તૈયાર રહે છે એવા લોકોના વશમાં રહે છે. દૈવ સંકલ્પવાળા કર્મદ વ્યક્તિઓ ક્યારેય પોતાના જીવનમાં નિરાશ થતી નથી. ઉલ્ટું તેઓ બીજી નિરાશ અને હતાશ વ્યક્તિઓ માટે પ્રેરણાનું કેન્દ્ર બની જાય છે. રામ, કૃષ્ણ, મહાવીર, બુદ્ધ, ઈસુ, મહમ્મદ, સ્વામી વિવેકાનંદ, મહાત્મા ગાંધી વિગેરે મહાપુરુષોના જીવન સંકટો એને વિપત્તિઓથી ભરેલા હતા, પરંતુ તેઓ સંકટોની જરાય પરવા કર્યા વગર પોતાના માર્ગ પર નિરંતર ચાલતા રહ્યા. પરિણામે તેઓ તેમના ઉદ્દેશ્યમાં સફળ થયા અને આજે સંસાર તેમને ઈશ્વરી અવતાર માનીને પૂજે છે.

ધીરજની કસોટી સુખ કરતા દુઃખમાં વધારે થાય છે. મહાપુરુષોની એ વિશેષતા હોય છે કે તેઓ દુઃખો આવતાં આપણી જેમ ગભરાઈ જતા નથી. સામાન્ય માણસ દુઃખો જોઈ ગભરાઈ જાય છે. પરિણામે સંઘર્ષ ઉદ્ભવે છે.

સંઘર્ષ : ઉદ્ભવ :

દુઃખ, મુશ્કેલીઓ કે વિપત્તિઓ વાસ્તવમાં બીજું કંઈ નથી માત્ર પ્રતિકૂળતાઓ છે. આપણે જે વસ્તુઓની જે પરિસ્થિતિઓની ઈચ્છા કરીએ છીએ તે પ્રાપ્ત ન થાય તેને વિપત્તિ કહે છે. પરિણામે વ્યક્તિ દુઃખ અનુભવે છે અને મનમાં સંઘર્ષ ઉદ્ભવે છે તેના કારણે આ મુજબ ગણી શકાય.

સંઘર્ષ : કારણ :

સંઘર્ષ નીચેના જેવા કારણોને પરિણામે સર્જાય છે.

ઉછેર :

વ્યક્તિને પોતાના બાળપણમાં જ માતાપિતાનો અતિલાડ, અતિચિંતાને કારણે તે કંઈ કાર્ય કરવા પોતાની જાતને અસમર્થ માને છે. માતાપિતા પોતાના બાળકની અતિચિંતાના કારણે કંઈ કાર્ય કરતાં અટકાવે છે. બાળપણમાં બાળકને આમ ન કરાય, વાગી જાય, પડી જવાય, તું ન કરી શકે. વગેરે બાબતો જણાવી અટકાવે છે. પરિણામે બાળક પોતે કંઈ કાર્ય કરતો ડરી જાય છે. હિંમતવિહીન બની જાય છે.

બાળક જેટલા જ્ઞાનસભર વડીલો સાથે આંતરક્રિયા કરે તેટલો જ તેનો જ્ઞાનાત્મક વિકાસ તંદુ

રસ્ત થાય છે. તેવી જ રીતે મિત્રો પણ ઉચ્ચ આદર્શ ધરાવતા, હકારાત્મક વલણ ધરાવતા હોય તો તેની અસર પણ જોવા મળે છે. વડીલો અને મિત્રો જેટલા બુદ્ધિશાળી, પ્રભાવશાળી, હિં મતવાન, આત્મવિશ્વાસુ હોય તેટલી જ સારી અસર બાળકનાં જ્ઞાન પર પડે છે

બાળક મુશ્કેલીઓમાં હોય ત્યારે વડીલો કે મિત્રો જ માર્ગદર્શકની ભૂમિકા ભજવતા હોય છે.

સંઘર્ષની તાલીમનો અભાવ :

વ્યક્તિ સંઘર્ષ ઉદભવતાં જ નિસ્તેજ બની જાય છે. સંઘર્ષ સામે વિચારી શકવા અસક્ષમ બને છે. તે આવી પરિસ્થિતિમાં શું પ્રતિક્રિયા આપવી તેના વિશે ચિંતિત બને છે.

કૌશલ્યોનો અભાવ :

વ્યક્તિની અંદર કોઈ પણ વિપરિત પરિસ્થિતિની સામે લડવા જરૂરી આવડત કે કૌશલ્યોના અભાવને પરિણામે તે સંઘર્ષ અનુભવે છે. વ્યક્તિની અંદર જરૂરી કૌશલ્યોનો અભાવને પરિણામે સંઘર્ષ સર્જાય છે.

ગોખણિયું જ્ઞાન :

વ્યક્તિ શિક્ષણ મેળવે છે પરંતુ તેનો વ્યવહારમાં ઊપયોગ કરતાં શીખવાને બદલે માત્ર ગોખણિયું જ્ઞાન મેળવે છે. માત્ર પુસ્તકમાં લખેલ સાહિત્યને ગોખે છે. તેને સમજવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવતો નથી. વિદ્યાર્થી ગોખણિયું જ્ઞાન મેળવે છે. તેના વ્યવહારમાં ઊપયોગ કેવી રીતે કરવો તેની અણસમજણને પરિણામે સંઘર્ષ અનુભવે છે.

અનિયંત્રિત મહત્વાકાંક્ષાઓ :

અનિયંત્રિત મહત્વાકાંક્ષા અધોગામી હોય છે. તેના કારણે આપણે જીવનભર સહજમાર્ગ નથી અપનાવી શકતા અને ઉચ્ચ ભેરની લાલસા રાખીએ છીએ. જેથી દુઃખ તથા અસંતોષ જ મેળવીએ છીએ. પરિણામે સંઘર્ષમય જીવન બને છે.

નકારાત્મક દ્રષ્ટિકોણ :

વ્યક્તિની વિચારસરણી જ તેના દુઃખનું કારણ છે. વ્યક્તિ દરેક ઘટના વસ્તુ કે વિચારને નકારાત્મક રીતે વિચારી લે છે. પરિણામે તેના જીવનમાં દુઃખના વાદળ છવાયેલા રહે છે અને સતત સંઘર્ષ અનુભવે છે. આ સંઘર્ષ દ્વારા માનવજીવન પર માઠી અસર પડે છે. સંઘર્ષ ઉદ્ભવતા અનેક પરિણામો સર્જાય છે જે આ મુજબ વર્ણવી શકાય.

સંઘર્ષ : પરિણામ :

સંઘર્ષને કારણે આ પ્રમાણેના પરિણામો ઉદ્ભવી શકે છે.

- સંઘર્ષ વ્યક્તિને અનેક ગુના તરફ પ્રેરે છે.
- સંઘર્ષમય જીવનથી વ્યક્તિ હતાશ બની જાય છે.
- સંઘર્ષમય જીવનથી વ્યક્તિ ડિપ્રેશનમાં આવી આત્મહત્યા જેવા ભયંકર ગુનો કરવા પ્રેરાય છે.
- સંઘર્ષના કારણે વ્યક્તિમાં લઘુતાગ્રંથિ, હતાશા, ચિડિયાપણું, ઈર્ષા, તજાણ, ડિપ્રેશન જેવી

અનેક માનસિક બિમારીઓ સર્જાય છે.

- સંઘર્ષથી કેટલીય વ્યક્તિ ચોરી, લૂંટ-ફાટ જેવી અનૈતિક પ્રવૃત્તિઓ કરવા પ્રેરાય છે.

સંઘર્ષને લીધે ઉપર મુજબ અનેક પરિણામો સર્જાય છે. પરંતુ જો વ્યક્તિ તેનું મહત્વ સમજી લે તો તે ધારી સફળતા મેળવી ઉચ્ચ જીવન જીવી શકે છે. સંઘર્ષનું મહત્વ નીચે મુજબ વર્ણવી શકાય.

સંઘર્ષ — મહત્વ :

કસોટીની એરણે ચઢ્યા વગર કોઈ પણ વસ્તુ ઉત્કૃષ્ટ બનતી શકતી નથી કે નથી તેનું કોઈ મૂલ્ય હોતું.

સોનું ભયંકર આગમાં તપીને જ શુદ્ધ અને ઊપયોગી બને છે. આકરા તાપમાં તપીને જ ખેતરમાં ઊભો પાક તૈયાર થાય છે. તેમજ મૂર્તિ પર તીક્ષ્ણ છીણીના અસંખ્ય ઘા પડે છે. પરીભ્રાની આગમાં તપીને જ વસ્તુ શક્તિશાળી, સોદર્યયુક્ત, પ્રભાવશાળી અને મહત્વપૂર્ણ બને છે. જીવનને વધુ ઉત્કૃષ્ટ અને મહત્વપૂર્ણ બનાવવા માટે મનુષ્યે એટલી જ વધુ મુશ્કેલીઓ

અને તકલીફોમાંથી પસાર થવું પડશે. વાસ્તવમાં મુશ્કેલીઓ, દુઃખો તથા તકલીફો જીવનની કસોટી છે તેનાથી વ્યક્તિત્વ ચમકી ઉઠે છે.

જીવનની કોઈ પણ સાધના મુશ્કેલીમાંથી પસાર થવાથી જ પૂર્ણ થાય છે. આ રીતે મનુષ્ય ઈચ્છે તો મુશ્કેલીઓને વરદાન બનાવી શકે છે. જરૂર એ વાતની છે કે કસોટીમાંથી સફળ થવાનો પ્રયાસ ન છોડવો. પોતાની સાધના ચાલુ રાખવી.

સંઘર્ષ સામે જીતવા શું કરવું ?
તમારે એ જાણી લેવું જરૂરી છે કે તમારે શું જોઈએ છે ? સંઘર્ષ સામે જીતવા નીચે મુજબનો વ્યવહાર કરવો જોઈએ. જ્યારે આપણે કંઈક મેળવવાની ઈચ્છા નક્કી કરીએ છીએ ત્યારે હું નિયાની સમગ્ર શક્તિ આપણી મદદે આવે છે.

જો શિક્ષણમાં જ સંઘર્ષ વિશેની સમજ આપવામાં આવે તો વ્યક્તિ પાયાથી જ ઘડાય છે અને મુશ્કેલીથી ડરવા કે ભાગવાની જગ્યાએ તેનો હિંમતથી સામનો કરી વિજય પામે છે.

સંઘર્ષ : શિક્ષણ :
જો માણસ પોતાની નિયતિ અનુસાર જીવી રહયો હોય તો તેને જે કંઈ જરૂરી છે તે બધું આવડે જ. એક જ બાબત સ્વાનોને સાચા પાડવામાં
— એલ્કમિસ્ટ

પોતાની શક્તિને પીછાણવી :
વ્યક્તિએ પોતાની શક્તિઓને પીછાણી તેનું લક્ષ્ય નિશ્ચિત કરવું જોઈએ. જેથી મુશ્કેલીઓ પ્રમાણમાં ઓછી ઉદભવે છતાં મુશ્કેલીમાંથી પસાર થયા વિના કોઈપણ વ્યક્તિ પોતાના લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરી શકતી નથી. વિદ્વાનોનું કહેવું છે કે જો ઉદ્દેશના માર્ગમાં મુશ્કેલીઓ ન આવે તો તેની ઉચ્ચતા શંકાસ્પદ બની જાય છે. આવા અનેક મહાપુરુષો થયા છે, જેઓ અગવડભરી પરિસ્થિતિઓમાં જીવ્યા, તેમને મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડ્યો, જ્યારે કેટલાકની સામે કોઈ અગવડ ન હતી તો પણ તેમણે અધરા કામો હાથમાં લઈ મુશ્કેલીઓને સામે ચાલીને નો તરી હતી. એક ઊદાહરણ જોઈએ તો....

બ્રિટનમાં એક વડાપ્રધાન ચર્ચિલ બાળપણમાં તોતડું બોલતા હતા. તેમણે વાણી પર કાબૂ મેળવવાનો નિર્ણય કર્યો અને ખૂબ પરિશ્રમથી તેઓ કુશળ વક્તા બન્યા.

અનિયંત્રિત મહત્વકાંક્ષાઓ પર કાબૂ :
આપણે આપણા કરતાં વધારે સંપન્ન અને સુખી વ્યક્તિઓને જોઈને ઈર્ષ્યાળુ અને બિન-થવાને બદલે આપણા કરતા વધારે દુઃખી, શકિતહીન તથા અભાવગ્રસ્ત લોકો તરફ જોઈને સંતોષ માનવો જોઈએ કે આપણા પર ભગવાનની ઘણી દયા છે. આવું એક ઉ.દા. જોઈએ કે,

શેખ સાદી — એક મહન સંત થઈ ગયા. એ રોજ મસ્જિદમાં જઈ નમાજ પઢતા હતા. એકવાર એક શ્રીમંત નમાજ પઢવા આવ્યો. એના પગમાં હીરા—ઝવેરાત જડેલી મોજડી હતી. આ જોઈ શેખ સાદીને થયું : વાહ! અલ્લા, શું તારો ન્યાય છે ? હું રોજ નમાજ અદા કરું છું તોય મારા પગમાં જૂની મોજડી અને આ કોઈકવાર આવે તોય હીરા—ઝવેરાતવાળી મોજડી આવી ફરિયાદ કરતા હતા ત્યાં જ એમની નજર એક પગ વગરના માણસ પર પડી જે અંદર આવી રહયો હતો. શેખ સાદીએ કહ્યું અલ્લાહ, મને માર્ફ કર હું મારું ભાગ્ય જોઈ ના શક્યો તે મને સહી સલામત બે પગ આપ્યા તે માટે તારો આભાર.

આપણે મુશ્કેલીઓમાંથી રસ્તો શોધવાને બદલે આપણે આપણો સમય અને શક્તિ ગભરાઈ જવામાં વાપરી નાંખીએ છીએ. શું કરું ? કયાં જાઉં ? આવા વિચારોથી વ્યાકુળ થઈને રડયા કરીએ છીએ. અને હતાશ થઈને બેસી રહીએ છીએ. પરંતુ તેમાંથી પ્રેરણા લઈ આગણ ત્યજી વ્યક્તિએ આગળ વધવાની જરૂર છે.

દૈઠ મનોબળ :
શિક્ષણમાં બાળકને દૈઠ મનોબળ વિશે સમજ આપવી જેથી તે તેના વિશે સમજી પોતે મક્કમ મને પોતાનું લક્ષ્ય સિધ્ધ કરી શકે.

દૈઠ મનોબળવાળી વ્યક્તિ મુશ્કેલી કે સંઘર્ષમય જીવનથી કંટાળી નથી જતી પરંતુ તેમાંથી નવીન પ્રેરણા લઈ પોતાના લક્ષ્ય તરફ આગળ વધે છે અને ધારી સફળતા મેળવે છે. આવી જ એક વ્યક્તિ અબ્રાહમ લિંકન જેઓ ૧૮૩૨ ની ચૂંટણીમાં હારી ગયા પણ એમણે ધૈર્ય ન ગુમાવ્યું અને ફરીથી ચૂંટણી લડ્યા. ત્યારબાદ તેઓ ૧૮૩૮, ૧૮૪૩, ૧૮૪૬, ૧૮૪૮ અને ૧૮૫૮ માં પણ હારતાં જ ગયા અને ત્યારબાદ તેમને એક ગંભીર રોગ લાગુ પડ્યો. પરંતુ એમણે ચૂંટણીમાં લડવાનું ન છોડ્યું. બરેમર, લિંકન કેટલા અડગ રહયા હશે! આખરે ઈ.સ. ૧૮૬૦ માં લિંકન વિજયી થયા અને અમેરિકાના રાષ્ટ્રપતિ પણ બન્યા. હકારાત્મક દ્રષ્ટિકોણ :

આપણે માત્ર સુખ, પ્રસન્નતા, લાભ અને સફળતાની જ આકાંક્ષા રાખીએ છીએ. તેનાથી ઉલ્ટું દુઃખ, વિપત્તિઓ, તકલીફો તથા સમસ્યાઓથી આપણે દૂર ભાગીએ છીએ. સંકટ સમયે પોતાનો બુદ્ધિ, વિવેક તથા પ્રયાસો દ્વારા આપત્તિઓને હલ કરવી જોઈએ. તેનાથી ત્રણ લાભો થશે (૧) જ્યારે બધી જ શક્તિઓ એકાગ્ર થઈને કોઈ એક ક્ષેત્રમાં કામે લાગશે તો સંતોષજનક ઊકેલ પણ મળશે. (૨) સાથે-સાથે શક્તિઓ વધુ સક્ષમ અને વિકસિત થશે. (૩) બુદ્ધિ, વિવેક અને અનુભવ વધશે.

મનુષ્ય વ્યસ્ત રહેવાથી મુશ્કેલીઓ પ્રત્યે દુઃખ, શોક, ચિંતા કે ઉદ્વેગમતામાં ડૂબવાનો તેને સમય જ નહિ મળે.

સ્વામી વિવેકાનંદે કહ્યું છે, " વ્યસ્ત માણસને આંસુ વહાવવા માટે કોઈ સમય જ મળતો નથી. "

આ ઉપરાંત, શિક્ષણ દ્વારા બાળકને પ્રોત્સાહનરૂપી ઉદાહરણ પૂરા પાડવા જોઈએ. જેથી તે સંઘર્ષ સામે હાર ન માની લડવા તૈયાર રહે અને વિજયી બની સફળ થાય. આવા કેટલાક ઉદાહરણ આપણે જોઈએ.

— નેપોલિયન ટીગણો હતો અને ગરીબ ઘરમાં જન્મ્યો હતો. આ બંને કારણોથી પ્રારંભિક જીવનમાં તેને અપમાન અને તિરસ્કાર સહન કરવા પડ્યા તે અંગે તેના મનમાં ઘણીવાર વિદ્રોહ પેદા થયા, છતાં તે શાંત રહ્યો, પરંતુ જ્યારે તેની વિશેષતાઓને કારણે રાજકુમારીએ તેની સાથે લગ્ન કર્યા ત્યારે લોકોના મોઢા બંધ થઈ ગયા.

— જેવી રીતે આગની ભટ્ટીમાં તપવાથી સોનું ચમકી ઉઠે છે, એવી જ રીતે સારી વ્યક્તિનું જીવન વિપત્તિઓની આગથી જ પરિપકવ બને છે.

— એક ૬૩ વર્ષની આંધળી વ્યક્તિને તેના પરિવારના લોકોએ અપમાનિત કરી દીધી. તેના સ્વાભિમાનને આઘાત લાગ્યો. તેને ન્યૂઝીલેન્ડના એક સમૃદ્ધ વિસ્તારમાં મકાન બનાવવાનું શરૂ કર્યું. મકાનનો નકશો દિમાગમાં ગોઠવીને તેણે કાર્ય શરૂ કર્યું. અઢી વર્ષ સુધી અનવરત શ્રમ કરીને એક એવી ભવ્ય ઈમારત ઊભી કરી કે જેની કલ્પના કોઈ એન્જિનિયર પણ ન કરી શકે.

જોનારા આજે દંગ થઈ જાય છે. આ મકાન આજે ન્યૂઝીલેન્ડ સરકાર હસ્તક છે. અને તેને સાંવજનિક પ્રદર્શન માટે જાળવવામાં આવ્યું છે. આ મહાન કલાકારનું નામ છે.
— ફ્રાન્સિસ એ.વેડર

"એન.અનંતનારાયણ કહે છે, "જીવનમાં આવતાં દુઃખોને પણ ઈશ્વરની પ્રસાદી માની સ્વીકૃતિ રી લો. "

જે સહન કરીને દેવતા બને તેને જ લોકો પૂજે છે. આવું જ એક ઊદાહરણ જોઈએ. એક મંદિર હતું. એમાં એક મૂર્તિ આગળ એક શંખ અને ટોકરી મૂકેલા હતા. શંખ નિરાશ હતા. ટોકરીએ પુછ્યું તો શંખે કહ્યું : મારો રંગ સરસ છે, અવાજ સરસ છે, તું પણ સરસ છે. સહેજ હલાવા તો મીઠો અવાજ આવે છે, છતાં આમ કેમ ? આ મૂર્તિ તો પથ્થર છે, કશો મીઠો અવાજ કાઢતી નથી તો પણ લોકો એને જ દૂલ યઢાવે છે. આ વાત સાંભળી ધૂપિયું બોલ્યું : શંખભાઈ, એવું નથી ભલે આ મૂર્તિ પથ્થર કહેવાય, પણ અણિદાર ખીલા સહન કર્યા છે. ટાંકણના ઘા ઝીલ્યા છે. આપણે ક્યું દુઃખ વેઠ્યું ?

સંઘર્ષ એ ઉચ્ચ જીવનનો પાયો છે તથા એમ કહી શકાય કે સંઘર્ષ એ ઉચ્ચ જીવનનો કડિયો છે.

દુનિયામાં બે પ્રકારના વ્યક્તિ હોય છે. એક જે સંઘર્ષને પોતાનું નસીબ માની રડયા કરે છે અને હતાશ થઈ બેસી જાય છે. જે ક્યારેય સફળ થતા નથી. અને બીજી વ્યક્તિ જે સંઘર્ષમાં થી નવી પ્રેરણા લઈ જુસ્સાભરે લક્ષ્યને સિદ્ધ કરવા મહેનત કરે છે જે ચોક્કસ સફળ થાય છે.

" દરેક શોધ પ્રારંભ કરનાર ભાગ્યથી શરૂ થાય છે. શરૂઆતનું નસીબ અને દરેક શોધનો અંત વિજયી વ્યક્તિની આકરી પરીક્ષા સાથે આવે છે. "

" રાતની સૌથી અંધારી ક્ષણ પરોઢ ફૂટ્યા પહેલાની ક્ષણ હોય છે. "

શ્રી રામ શર્મા આચાર્ય કહે છે, માનવજીવન એક સંઘર્ષપૂર્ણ પ્રક્રિયા છે. પરિવર્તનથી ડરવું અને સંઘર્ષોથી દૂર ભાગવું એ મનુષ્યની મોટી કાયરતા છે. મનુષ્ય જ્યાં સુધી જીવે છે ત્યાં સુધી તેણે ઊતા—ચઢાવ અને અનુકૂળ—પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓનો સામનો કરવો પડશે.

સાહસિક મનુષ્ય પોતાના આત્મબળ તથા પુરુષાર્થને આધારે કાં તો તેમને પોતાને અનુકૂળ બનાવી દે છે, કાં તો તેમની દિશા બદલી નાંખે છે.

REFERENCES

પારેખ, હરીશ (૨૦૧૧). એટિટ્યુડ, અમદાવાદ : આચાર્ય, રામ શર્મા, પ્રજ્ઞા લઘુ પુસ્તકમાળા—૩૭, મથુરા: યુગ નિર્માણ યોજના વિસ્તાર ટ્રસ્ટ. આચાર્ય, રામ શર્મા, પ્રજ્ઞા લઘુ પુસ્તકમાળા—૩૮, મથુરા: યુગ નિર્માણ યોજના વિસ્તાર ટ્રસ્ટ. પાલો કોએલો. એલ્કમિસ્ટ. અમદાવાદ : આર.આર.શેઠ એન્ડ કંપની પ્રા.લિ.